

Umetnička organizacija

Transkript razgovora sa Tomislavom Medakom i Petrom Milatom , Multimedijalni institut,
Zagreb, 2019.

Osnivanje

Tomislav Medak: *Multimedijalni institut* je proizašao iz okvira *Fondacije - Instituta za otvoreno društvo* u Zagrebu, krajem devedesetih. Proizašao je iz internet programa koji je tokom delovanja fondacije imao fokus pre svega na razvoj internet infrastrukture - donacija kompjuterske opreme organizacijama civilnog društva, društvenim inicijativama i slično. Negde pred kraj delovanja fondacije, koji je bio planski zbog promene vlasti, odlučili su spinofirati, izdvojiti različite programe. *Program za razvoj interneta*. Zapravo u tom trenutku oni počinju raditi prvo sa Marsellom (Nenad Romić), koji dovodi Tea (Celakoski), koji dovodi nas ostale koji se znamo sa Filozofskog fakulteta i studija filozofije. Kroz kratak period mi preuzimamo organizaciju je ona postaje nezavisna od infrastrukture *Fondacije za otvoreno društvo*.

Pri odlasku, suštinski se otvara pitanje šta *Fondacija* treba da uradi da bi program nastavio da dalje deluje i nama se činilo da je bitnije od daljeg razvoja digitalne mrežne infrastrukture ili obezbeđivanja organizacija računarima, da je bitnije stvoriti prostor u kojem se različite kulturne, političke i inicijative za ljudska prava mogu naci i iz kojih se može graditi neka transferzalna politika.

Mislim da je otvaranje prostora uveliko odredilo naš dalji rad, zato što smo kroz prostor dobili materijalnu dimenziju delovanja koje je pre svega vezano za materijalne resurse. U trenutku kada otvaramo *MAMU*, početkom 2000ih, to je jedan od retkih prostora koji je dostupan nezavisnoj kulturi, ali i društvenim organizacijama uopšte. U Zagrebu tu je jos i *Močvara*, ali zapravo ostatak je u rukama institucija koje su u tom momentu u nekoj tranziciji iz nacionalističkog modela upravljanja prema menadžerskom modelu upravljanja.

I dobili smo priliku opremiti prostor *MAME* i ponuditi resurs drugima. Iz toga proizilazi implicitna materijalna politika koja, pored toga čime se mi bavimo programski. Tad na početku prvenstveno se bavimo novo-medijskom kulturom koja je velikim delom vezana za istočno-evropski kontekst, pa i delovanje *kuda.org*. Sa druge strane, počinjemo se baviti i filozofijom i političkom teorijom, a sa treće strane se bavimo anti ili alter-globalizacijskom politikom. I oko nas se okupljaju razni akteri i inicijative, mi ih puštamo u organizaciju, oni čine deo organizacije. Pored svega toga, postoji neka akutna svest koja je pozicija tih aktera u širem društvenom okruženju. Pre svega gledano kroz materijalni aspekt pristupa resursima.

Dakle to MI2 se menja kroz vrijeme i struktura unutrašnjeg funkcioniranja se menja kroz vrijeme. U tom nekom prvom momentu Marcell, Teo i Vedran Gulin kreću okupljati različite ljude i inicijative koje funkcioniraju oko njih, u njihovom kontekstu u kojem vide interesantna delovanja. Možemo reć da su u suštini četvero-petoro ljudi tu uz organizaciju sve vreme. Neki dolaze, neki odlaze. Možda da spomenem neka imena: Marcell Mars, Teodor Celakovski, Petar Milat, Vanja Nikolić, Emina Višnjić, Željko Blaće koji je vrlo bitan u prvom periodu razvoja

organizacije, oblikovao je novomedijsko umetnički senzibilitet i orijentaciju organizacije. Vedran Gulin koji je oblikovao pristup digitalnom dizajnu, digitalnoj komunikaciji u ranijem periodu. To su ljudi koji su u prvom momentu u organizaciji. Kasnije dolazi Seka Ružica Galić-Kulijašević, kao administratorka. Igor Čolić, kao administrator. Ranko Vučinić, kao administrator. Emina Visnjić koja radi programe. Nina Kovačević koja radi dizajn. Verovatno propuštam mnogo imena.

Dinamika se jako mjenjala strukturno kroz taj period. Iz tog nekog, gotovo spontanog okupljanja nastaje organizacija koja je kolektivna organizacija. I sve ovo vreme mi nastavljamo biti kolektivna organizacija uz neke specifične fokuse. Recimo, imali smo softverski razvojni tim koji je vodio Marcell u kojem je Aleksandar Jakalović, Miran Božičević, koje su u nekom periodu bitne osobe. Ivana Pavić koja je postavila čitavu mrežnu strukturu i naučila nas Linux-u. To je čitava ta tehnološka dimenzija.

Sve te različite grupe ljudi su bile uključene u vjećoj ili manjoj mjeri u kolektivno upravljenje organizacije. Pored tih ljudi imali smo različite zajednice, grupe i inicijative koje su se tu okupljale. I ljudi koji su bili aktivni oko tih inicijativa su bili i članovi skupštine. Na neki način smo pokušali organski držati njihovu uključenost. Onda su tu bili i razni saradnici, poput Ane Hušman koja je isto bila članica skupštine zato što je saradivala stalno sa organizacijom. Dakle u tom periodu organizacije njena forma je ishod organske postavke. Onda kroz dugi niz od deset godina, postoji jezgro organizacije, koje mi nazivamo core, koji se redovno okuplja i aktivno vodi organizaciju. Ali postoji i širi kontekst koji ima svoj organizacijski lik koji se zove skupština, ali u sustini ljudi na dnevnoj bazi oblikuju čime se organizacija bavi i kako izgledaju programi.

Ime/ Manifest / Forma

Petar Milat: Oko imena i oko toga šta jesmo važno je napomenuti, jer sa jedne strane *Multimedijalni institut* zvuči jako tehnički, zvuči jako ozbiljno, pa čak i akademski. Ako se moramo definirati, mislim da je najbolja doskočica Igora Markovića: da se definišemo kao insitut, a da smo pri tome non-academic ili para-academic scholars. Sve ovo što radimo je neka vrsta proizvodnje znanja koja dolazi iz nekog drugog, neočekivanog sektora. Ako se definisemo kao *MAMA* onda imamo jednu socijalizacijsku funkciju, iako od samoga početka pa do danas, čak je to na samom početku bilo nešto izraženije, danas je sa raznim promenama ipak više ženskih osoba tu uključeno, što nije nevažna tema. Imamo klub ili prostorije koje se zovu *MAMA*, a koje vode momci. To je isto jedna ironija.

Mislim da ta funkcija, majčinska funkcija, je bila od samog početka, kada govorimo o *Multimedijalnom Institutu* kao *MAMI*. Sa jedne strane imamo elitistički i snobistički, istraživački fokus u kojem nas nije previše briga šta drugi očekuju od nas, a da sa druge strane imamo izražen ovaj moment (mame)... možda čak nespojiv jedan sa drugim, u kom nam je zapravo bitno šta drugi žele od nas i šta mi želimo sa drugima. Tako da tu imamo ambivalenciju oko

imena, dugo smo razmišljali da li da ubijemo jedno od tih imena *Multimedijalni institut* ili *MAMA*. Sada, u međuvremenu često se pominjemo zajedno, *Multimedijalni Institut MAMA*. Postojala je jedna ideja na početku, nešto što nikada nismo napravili, da *MAMA* bude središte internetskog radija, radio stanice – *RADIOACTIV*. To je nešto za šta je postojala dobra volja čak i unutar Soroševe fondacije (*Instituta za otvoreno društvo*) da se to napravi, pa da se traži koncesija. Da bude internet radio, ali da se u nekom trenutku pokuša dobiti koncesija, lokalnu zagrebačku radijsku. Ali to nije uspelo.

Jedini je ekvivalent u našoj ličnoj mitologiji organizacije, nešto što je bilo najpribližnije manifestu ili modeliranju toga što smo hteli napraviti, je bila diskusija koju smo imali na jesen '99/proleće '00., u momentu kada želimo uspostaviti website koji je i tada i danas isti domen mi2.hr. Želimo od našeg website-a napraviti sajt koji će biti i potencijalno portal te radio stanice u nastajanju. I onda dolazimo na tada nama važno pitanje, kako ćemo napraviti klasifikaciju vesti. U tom trenutku još godinama se nije govorilo o tagovanju. Mi, koji smo gikovi sa Filozofskog, sa Akademije umetnosti i drugih studija odjednom počinjemo razgovarati o tome kako klasifikovati vesti.

I mi smo se otprilike lomili 2-3 meseca o tome kojih deset konceptualnih parova može određivati vesti iz politike, umjetnosti, teorije, svega. Hteli smo napraviti univerzalnu klasifikaciju. I u tom momentu bilo nam je važno promišljanje klasifikacije sa kojom možemo obuhvatiti: recimo, Tomislav i ja smo za vesti u umetnosti, dihotomija nam je bila divergijanska avangarda i kič, pa sad mozete zamisliti drugih deset parova koji su se mogli razviti. I naravno da mi to nikada nismo napravili. Shvatili smo da je postojao taj momenat nezaključivosti i suludosti toga da bismo hteli sve stvari napraviti u deset konceptualnih parova. Marcell je sa svojim iskustvom studija psihologije doprineo metodološkoj ideji struktuiranja: kad promišljamo nešto takvo, na primer to je ujedno i naš manifest, taj rad na klasifikaciji, neuspeli rad ili nedovršeni rad. Ne možemo napraviti nešto što je binarno 1 ili 0, moramo napraviti skalarno, moramo napraviti u kontinuitetima. Manifest da informacije kojima se bavimo moraju biti ne 2D nego moraju biti 3D. Da je bolja veća rezolucija od manje rezolucije. Od početka smo krenuli sa implicitnom gikovsko-hakerskom-nerd-ovskom filozofskom pretencioznošću, gde mislimo da možemo zapravo definisati sve oko sebe i da nam je to užitak. Da nam je užitak modelovanje. Zapravo taj momenat neuspeloga početnog modelovanja je kasnije sve naše opsesije oko modelovanja, networking-a, konceptualizovanja stvari, zapravo prefigurirao. To je intimna, naša priča, ali u tom momentu smo se nekako zatekli da je to prascena naše opsesije modelima.

Fokus je bio usmeren za novu medijsku produkciju, to nam je bilo bitno, ali mi se čini da je centralni momenat koji na nas utiče je bila konvergencija događaja koji se dešavaju 2003. i 2004. godine, i tu nam je apsolutno pivotalno iskustvo jedno uživo predavanje, od najvažnijih predavanja koje smo ikada tu imali, a to je Ricardo Dominguez, jedan od pridruženih članova *Critical Art Ensemble*-a i *Electronic Disturbance Theater*-a. To je to zapatističko Rikardovo predavanje gde u jednom momentu, citirajući Baudrillarda, govori "transparency is evil", da je transparentnost zla i da što ste transparentniji da ste time zločestiji i maliciozniji. Mislim da smo sebe pokušali time voditi, to nam je jedan od imperativa. Iz te jedne vrste fikcionalizacije izgradnje jedne drugačije vrste mitologije, neka postmoderna.

Ali mislim da je, apsolutno u tom smislu, za nas prekretničko iskustvo bio Richard Stallman, ja ću vam kao neko ko je već socijalizovan kao filozof reći, da je on bio to prekretničko iskustvo za sve. Da je ideja *Arhitekture slobode* koju on razvija u stepenima slobode, kreiranja i pristupu slobodnim sadržajima, mislim da je to za nas bilo nešto u čemu smo prepoznali ideje koje smo u teorijskim aktivnostima nalazili, knjigama koje smo čitali ili počeli objavljivati, novomedijskim stvarima... imali smo fokus na taj neki low res ili low file, softver ili hardver, da to sve konvergira prema toj ideji sloboda, zapravo ideji slobode kako je razvija Richard Stallman.

To je taj momenat kada mi kao grupa shvatamo da postoji nešto što je vezano za nas, i na takav način da ni za koga drugoga, nijedan drugi kolektiv u ovoj sredini. To je ideja koju ćemo filozofski artikulirati preko A. Negri & M Hardt, sa konceptima *zajednočkoga* i zajedničke produkcije, mnoštva. Tu počinjemo sebe subjektovati kao intelektualce, u pravom smislu te reči, a ne samo kao momke i cure iz *MAME*, *Mamičare* ili *Mamaše*, koji su samo tu slatki i dobri, ali zapravo se ne zna čime se bave. Niti su intelektualci u pravom smislu te reči, niti su aktivisti, s druge strane.

Upravo sa pokretanjem pitanja o slobodama softvera mi počinjemo sebe artikulirati kao grupu i kao nešto što je jedinstveno u tim okolnostima. Sad dolazimo na pitanje modela, pitanje NGO-a ili forme NGO-a, udruženja građana. Mi nikada nismo imali problem sa tim da smo NGO, da smo udruženje građana. Nemamo ni estetski problem, ne mislimo da su umjetnički pokreti ili kolektivi bolji, ne mislimo da su NGO-ovi tipa mehanizmi i motori neoliberalnog kapitalizma, ništa od toga ne mislimo. Mi nikada nismo imali problem sa tim. Ne zato što nismo o tome razmišljali, jesmo, ali smo tu imali drugačije pretpostavke. Tako da i nama je bilo bitno, znamo zašto to jesmo, zašto smo udruženje građana a ne nešto drugo. Ponovo kažem, nismo imali nikakav oblik pritiska legitimnosti, da se moramo braniti da smo to što jesmo, kao forma.

To je posebno na početku ljudima, nekim našim prijateljima, bilo čudno. Kako možete tvrditi da ste to što jeste, kad koristite uglavnom javne novce. Zapravo, mi nikada nismo, osim u možda dve situacije u kojima smo imali neko sponzorstvo, nikada nismo imali korporativni novac. Nismo dobili, niti smo ga tražili. A to se sve kasnije multiplikovalo i ta pitanja su postala intenzivnija, kada smo u momentu osnivanja bili ta inicijacijska ćelija koja je omogućila da se za ovu vrstu kulturne proizvodnje u Hrvatskoj stvore javni fondovi. Ne samo kada smo mi bili korisnici tih fondova, nego smo inicirali da se ti fondovi stvore. U tom momentu smo bili relativno pametni, jer smo shvatili da tako nešto mora postojati.

Slično tome, ljudi nisu znali u koju fioku da nas smeste. Da li smo mi vizuelna umjetnost, da li smo nešto drugo, šta god. Da li mi spadamo pod ministarstvo kulture, pod neko drugo ministarstvo, nauke, ili ovoga ili onoga. Ta odluka, da formalizujemo načine na koje se ova vrsta kulturne proizvodnje barem bazično finansira, to je bila vrlo svesna odluka da to moramo napraviti, da ne možemo bez toga. I da ne bi trebalo omesti, moramo se obazirati ali ne na ovom nivou, toga da to mora postojati, takav nam je okvir organizacijsko-financijski, i da oko toga moramo biti jasni.

Uvideli smo da ne trebamo očekivati podršku u polju u kom delujemo ili da postoji naziv koji će na konzervativan način opisati to što mi radimo. To je nešto što je drugačije, što je novo. Ne genijalno, samo drugačije i novo. I da mi moramo navići vlastitu sredinu da to postoji.

Borbe u širem kontekstu/Pravo na grad

Tomislav Medak: Tu su dve bitne formalne politike: jedna je vezana uz slobodni softver i digitalna zajednička dobra koja će, na neki način, biti naš izlazak iz te novomedijske konjunktore, novomedijske sa prelaza iz devedesetih u dvehiljadite. Sa jedne strane, usmerili smo se kroz razvoj i promociju slobodnog softvera, slobodne kulture, pa onda negde završili u konstataciji da to nije najuspešnija strategija za borbu protiv forme privatnog vlasništva u intelektualnoj sferi, već je to pre piraterija, dakle sve ono što radimo Marcel i ja je ishod tog smera razvoja. A drugi smer razvoja je oko okupljanja raznih aktera u polju sa ciljem promene konteksta delovanja. Dakle, uvek smo imali uperene oči prema kontekstu i tu je bitna Teova orijentacija prema sagledavanju stvari u širem spektru.

Iz toga će krenuti okupljanje nezavisne kulture 2002-2003. i onda sa različitim akterima nastaje *Clubture Network*. Dalje iz toga nastaje *Operacija grad*, kao zagovor na lokalnu, na nivou Zagreba, da se post industrijski prostori, koji su u tom periodu, sredinom 2000ih, intezivni prostor spekulacije i akumulacije, da se nešto od tih prostora izdvoji za javnu namenu, za mlade, kulturu kao i druge javne namene.

Iz toga kreće konfrontacija koja dobija politički karakter naspram prostornih politika na nivou grada, naspram gradonačelnika, koji je još uvek gradonačelnik, i ozbiljnije baveljenje pitanjem politika prostora u čitavoj zemlji, koje su različito oblikovane, dinamike su drugačije. Drugačiji su na obali (Jadranskoj) gde turizam dominira nad pitanjem planiranja prostora kao resursa i razvoja u budućnosti, naspram Zagreba gde je to više uslovljeno dinamikom glavnog grada, finansijskog središta, pre svega dinamika bankarskog kapitala. Iz toga očigledno, ne samo našom zaslugom, ali i iz tog nekog imaginarijuma koji je pak proizvod okolnosti, i proizvod ideje da se gledaju stvari kroz resurse nastaje i *Pravo na grad* kao šira mobilizacijska platforma, koja u nekom trenutku postaje masovni pokret.

Petar Milat: U jednom trenutku mi počinjemo sa masovnim prikupljanjem potpisa, sa javnom peticijom protiv takvih dešavanja tu u gradu Zagrebu. U tom momentu nama je strano usmerenje ka građanima ili kontakt sa građanima, na to smo se smijali.. ali moramo sada kontaktirati sa građanima. Otprilike kao da su to vanzemaljci. Nas to uopšte nije zanimalo, i odjedanput se nalazimo 2005-2006., na ulici i nedeljama skupljamo potpise po trgovima u Zagrebu. Da ljude animiramo da potpišu, koji realno nikakve veze sa nama nemaju. To je momenat.. Ne mislim da je to reality check, jer mi smo i dalje ostali snobovi, ali da smo imali jednu vrstu bazičnog iskustva ulice, bez toga da smo uličari, koja nas je bitno odredila. I momenat gde odjednom vidimo da se, ne samo kulturna scena koja je oko nas počinje grupisati, već odjednom imamo jako veliki broj običnih ljudi koji se oko nas grupišu.

Osećaj tih prvih demonstracija na kojima se okupljaju hiljade ljudi, i to kontinuirano, a da to nije bila vrsta klasičnih političkih demonstracija. U tom momentu je to bilo nešto jako apstraktno. Zapravo, bilo je apstraktno u onoj meri u kojoj su ljudi nama govorili: “Pa dobro, ‘ajde zašto vi to činite...”. To je ta, u hrvatskom se kaže - antipoduzetnička klima.

Vi to radite zato što možete to sebi priuštiti jer ste u privilegovanoj poziciji, što i tad i sad zapravo jesmo. Ali mi se čini da smo, u tom smislu, bili otvoreni i da je naša vlastita opsesija oko modela i komunikacije u takvoj inicijativi kao što je *Pravo na grad*, zapravo omogućila da se to ne raspadne već nakon prvih par demonstracija, prvih par izlazaka na ulicu, prvih par simboličkih akcija koje su bile dosta vidljive. I da smo u tom momentu preživeli prvi pritisak politike.

Organizacija danas

Petar Milat: Imali smo dnevne sastanke, imali smo sedmične duže sastanke, I to je pritisak koji nama dolazi pre socijalnih mreža. Mi smo se tu.. da, to je bilo jedno neizmerno intezivno iskustvo. A danas, mi se više kao tim zajednički nalazimo, možda, 2 puta godišnje na jedan dan. Naravno, postoji pritisak nasleđa ili pređenoga puta, to da bismo danas teško hteli da ovoga više nema. To niko od nas ne želi. I stvarno ne želi, zato što još uvek vidimo da smo mi kao kolektiv toliko jaki da koliko god mi radili lično različite stvari, od Teodora koji je apsolutno najvažnija osoba na celoj društvenoj sceni u Hrvatskoj, bez ikakvih kvalifikacija mislim da on to zaista jeste, do Tomislava i Marcela koji rade neverovatno važne stvari u nečemu što bi bila neka nova, novomedijska praksa, sa *Public Library* i sa tom nekom novom vrstom novih praksi u medijima, do onoga što ja radim u okviru umjetničkih programa, da mi još uvek u biti, bez obzira što smo razdvojeni fizički, nemoguće nam je zamisliti da smo solo. Koliko god da smo se, u međuvremenu, i mi lično subjektivirali i da sada naravno postoje frakcije, za 20 godina neke su se stvari promenile, u krajnjoj liniji - stariji smo, ali nam je još jako stalo do toga. Mislim da smo oko toga jako emotivni. Kao i sad, evo, o tome govorim i osećam jaku emociju.

Tomislav Medak: Sa svim tim račvanjem, konsolidacijom drugih inicijativa, konsolidacijom drugih agendi, i konsolidacijom ličnih interesa bavljenja različitim stvarima, danas je organizacija bitno manja i, pre svega, usmerena na vlastite programe. Iako, to što je nekada postojalo više organski unutar same organizacije, pa se izdvojilo u zasebne inicijative i agende, postoji kao neki ekosistem. Tako da je *Multimedijalni institut* u svom delovanju negde vezan uz *Operaciju grad*, *Clubturu*, *Kurziv* koji je izdavač Kulturpunkta, *Udruženje za razvoj kulture* sa kojima blisko sarađujemo, i poslednjih desetak godina sa *Kultur-tregerom*, odnosno *Booksom*. Dakle, negde u tom ekosistemu nastavlja da egzistira ta kolektivna forma, samo se morfologija i dinamika drugačije oblikuje. Sve vreme ono što je karakteristika zajedničkog organiziranja je solidarnost, jer iz oskudice resursa uvek je primarna briga bila kako to malo sredstava što imamo, što finansijskih, što prostornih kojih smo imali više nego drugi, i zato smo ga delili. Finansijskih je uvek bilo malo i na neki način solidarna dimenzija je definisala kako taj organski okvir funkcionise, i kako nastavlja u ovom ekosistemskom delovanju dalje redistribuirati socijalne terete koje ljudi imaju. Koji su često ogromni, s obzirom da sredstva koja postoje za kulturu i kulturne projekte, koja su stvarno mala, i često zavise od dinamika projektnog finansiranja koje se ne daju kontrolisati i tako dalje.. Ali to delovanje naspram konteksta je negde promenilo uslove same eksploatacije, smanjilo ih je donekle, sad kolko.. to je negde povezano uz tu dinamiku.

Dakle, mi se gradimo fluidno, teško je reći. Danas je to desetak ljudi, neke i nisam spomenuo, koji su bili među nama: Tomislav Domes, Marijana Rimanić, koji su otišli u međuvremenu. Lina Gonan, Tihana Pupovac, Ivana Pejić, Ante Jerić je bio pa je otišao dalje u akademsku karijeru. Puno je ljudi koji su definisali organizaciju, menjala se vremenom,. I naravno, Igor Marković, ne sme se on zaboraviti. Igor je tu bio pre nas i ostaće nakon nas. Slučajni imenodavac *net.art*-u. Dakle to nekako definiše ko smo mi. Čini mi se da je to kompleksna dinamika onoga što je izvan i onoga što je unutar organizacije. Ono sto nam organizacija uvek daje je prostor imaginacije novog smera delovanja i kako se stvari, koje smo negde proizveli uklapaju i mogu produktivno nadopunjavati. Jer to je veliki ulog, veliki kredit koji imamo u različitim smerovima i formama delovanja koji se proteže od čisto kulturne umjetničke proizvodnje, pa sve do političkog, pa i izbornog političkog prostora. U tom kontinuitetu ili nizu spojenih formi delovanja čini mi se da je ovde prostor u kome se to promišlja kao povezanost, celina. Nismo toliko fokusirani da bi mogli o tome gledati projektivno kao celini, ali da.. to je ono što je trenutno značenje *Multimedijalnog instituta* ili *MAME* za sve ovo ostalo.